

Alle vogels verzamelen!

Verslag van de Euro Birdwatch in Nederland op 1 oktober 2005

Gert Ottens

Inhoud:	pag.
Inleiding	3
1. De Euro Birdwatch van 2005	4
1.1 Farming for Life	4
1.2 BirdLife International	5
2. 'Methodiek' en opzet van de Euro Birdwatch	6
3. De voorbereidingen	6
4. Deelnemende vogelwerkgroepen	7
5. Ondertussen, in Zeist	9
6. De trek	10
6.1. Het weer	10
6.2. Samenvatting getelde aantallen	12
6.3. Door de jaren heen	12
6.4. De Top 10 nader bekeken	13
6.5. Akkervogels tijdens de Euro Birdwatch 2005	16
6.6. Opvallende gebeurtenissen	17
7. De dag in de rest van Europa	19
8. Persaandacht	19
9. Conclusie	20
10. Verwijzingen	20
Dankwoord	21

Foto omslag: Spreeuwen (FotoNatura)

Inleiding

Zoals ook in 2003 en 2004 (en daarvoor onregelmatiger) vond op zaterdag 1 oktober 2005 weer de Euro Birdwatch plaats. Het belangrijkste doel van dit evenement is aandacht te vragen voor vogels en de internationale bescherming van vogels. De organisatie vindt ieder jaar plaats en wordt uitgevoerd door BirdLife International. Dit verslag zal het verloop van die dag uit de doeken doen.

De coördinatie in Europa was in 2005 in handen van de Turkse BirdLife-partner BSPB en in Nederland werd het georganiseerd door Vogelbescherming Nederland. De Euro Birdwatch stond in 2005 in het teken van de 'Farming for Life'-campagne van BirdLife International. Daarom zullen in dit verslag de akkervogels er speciaal worden uitgelicht.

Ondanks het weer, de oostelijke helft van het land had te maken met buiachtig weer, was deze Euro Birdwatch toch één van de succesvollere van deze eeuw, vooral wat het aantal deelnemers betreft en de hoeveelheid publiciteit die werd 'gehaald'. Het succes van dit evenement is naar mijn mening namelijk niet te meten aan het aantal getelde vogels, maar veel meer aan het aantal deelnemende vogelwerkgroepen en vogelaars.

Vele van de vele digitale foto's die ik heb mogen ontvangen gaven trouwens heel goed de sfeer van de tellingen weer. In dit verslag heb ik ze helaas niet allemaal kunnen afdrukken, maar hopelijk geven ze een goed beeld van deze Euro Birdwatch.

Gert Ottens
Medewerker vrijwilligers en vogelwerkgroepen
Vogelbescherming Nederland

Zeist, januari 2006

1 De Euro Birdwatch van 2005

BirdLife International organiseert jaarlijks een Euro- dan wel World Birdwatch. Wanneer er tevens een World Bird Festival wordt georganiseerd (zoals vorig jaar) dan is er in Europa sprake van een World Birdwatch. Zo niet, dan vindt alleen in Europa de Euro Birdwatch plaats, zoals in 2005.

Het is de bedoeling dat de duizenden Europese vogelaars dan iets laten zien van de vogelrijkdom van hun land. Hierdoor ontstaat meer draagvlak voor beschermingsactiviteiten in de verschillende landen, doordat vogels en hun bescherming weer eens voor het voetlicht worden gebracht. In sommige Europese landen is dat helaas hard nodig. Ook kan dit evenement ertoe bijdragen dat meer mensen geïnteresseerd raken in vogels (zowel kijken als tellen), want het is natuurlijk een leuke 'happening'. In Nederland wordt dit evenement georganiseerd door Vogelbescherming Nederland. In 2005 was de Europese coördinatie van de World Birdwatch in handen van de Turkse BirdLife-partner Doğa Derneği .

Het is dus een uitstekende gelegenheid om het belang van Nederland voor trek- en wintervogels nog eens te belichten (bijvoorbeeld in de pers). Bijkomend resultaat is dat het belang van tellingen (meten = weten) voor de bescherming van vogels onder de aandacht wordt gebracht. In de volgende twee paragrafen vinden jullie achtergrondinformatie over de Farming for Life-campagne en BirdLife International.

1.1 Farming for Life

Onderzoek van BirdLife International heeft aangetoond dat akker- en weidevogels in geheel Europa met 30% zijn afgenomen (en sommige soorten met maar liefst 75%) de afgelopen dertig jaar. Veel soorten waren eens gewoon, zoals Roodkopklauwier of Patrijs. Sommige soorten, zoals de Ringmus zijn lokaal zelfs verdwenen.

Vanwege de enorme schaal van deze achteruitgang en het grote aantal soorten dat bedreigd wordt, is het verlies van de akker- en weidevogels een van de grootste problemen van de Europese natuurbescherming.

Deze dramatische achteruitgang in akker- en weidevogels vertoont een duidelijk verband met het landbouwbeleid van de Europese Unie. Grootschalige intensivering en enorme veranderingen in landbouwmethoden zijn hierdoor in gang gezet en aangemoedigd. Studies van BirdLife hebben aangetoond dat de landen waar de sterkste intensivering heeft plaatsgevonden, de grootste achteruitgang van vogels laten zien. Een complex systeem van subsidies en marktprijsinterventies heeft deze ontwikkelingen versneld.

Via de 'Farming for Life'-campagne pleit BirdLife voor het ontwikkelen van beleid dat verdere achteruitgang van vogels en landschap voorkomt. Door de aandacht van nationale bestuurders en boeren te vestigen op de risico's en vooral de mogelijkheden: natuur- en milieuvriendelijke landbouwmethoden waar natuur, landschap én mensen van profiteren.

Rijke biodiversiteit

Vergeleken bij de 12 landen die al langer bij de EU zijn aangesloten, zijn de landschappen in Centraal- en Oost-Europa rijk aan planten- en diersoorten. Deze landen herbergen de grootste diversiteit aan vogels en andere diersoorten in Europa. In de 10 nieuwe Midden- en Oost-Europese landen die per 1 mei 2004 zijn toegetreden tot de Europese Unie dreigen de laatste bolwerken van akker- en weidevogels in Europa onherstelbaar beschadigd te worden. In veel Centraal- en Oost-Europese landen zijn soorten die elders zeer zeldzaam zijn geworden, zoals de Grote Trap, Kwartelkoning en Veldleeuwerik namelijk nu nog algemeen.

BirdLife werkt, gesteund door haar leden en nationale partners, actief aan het beïnvloeden van politieke beslissingen, bewustwording en het bijstellen van doelen in de richting van duurzame landbouw.

1.2 BirdLife International

BirdLife International is een wereldwijd netwerk van nationale vogel- en natuurbeschermings-organisaties, en werd opgericht in 1994. BirdLife International richt zich op de bescherming van vogels en hun leefgebieden en daarmee op het behoud van de biodiversiteit op aarde. Zij werkt daarbij samen met lokale organisaties waarbij duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen leidraad is. BirdLife International heeft inmiddels 67 nationale Partners en is wereldwijd actief in 105 landen. Deze nationale Partners vormen de kern van het BirdLife netwerk. Het gezamenlijke werk van de Partners wordt gecoördineerd door een Secretariaat in Groot-Brittannië en regionale kantoren in Europa, Amerika, het Pacifisch Gebied, Afrika, Azië en het Midden-Oosten.

Noodzaak tot samenwerken

Veel vogels zijn trekvogels. Zij verblijven maar een deel van het jaar in ons land. Het beschermen van deze vogels in Nederland is minder effectief als zij buiten ons land worden bedreigd. Bovendien wordt steeds meer internationale en Europese wet- en regelgeving opgesteld. Hiervan kunnen vogels in Nederland profiteren. Ook heeft ieder land de verplichting het behoud van de wereldwijde biodiversiteit serieus te nemen. BirdLife International biedt hiervoor een goed platform. BirdLife's wereldwijde netwerk van Partners en via hen van vrijwilligers en lokale groepen spelen een grote rol bij een veelheid aan beschermingsactiviteiten.

Met uitsterven bedreigd

Van de bijna 10.000 vogelsoorten op aarde worden er 1.186 met uitsterven bedreigd. Daarnaast gaan er nog eens 5.000 soorten beduidend in aantal achteruit. Alarmerende cijfers die vragen om een strategische aanpak. De met uitsterven en de bedreigde vogelsoorten vormen mede de leidraad voor de prioriteiten in het werk van BirdLife International en haar Partners: Voor de met uitsterven bedreigde vogelsoorten, die snel hulp behoeven, vormen speciale actieplannen de basis. Voor de overige soorten, waarvoor nog tijd is voor een meer geïntegreerde aanpak, worden de belangrijkste leefgebieden. Tevens wordt geprobeerd soorten die het nu nog goed doen, niet in de gevarezone terecht te laten komen.

2 'Methodiek' en opzet van de Euro Birdwatch

Evenals in 2004 waren de deelnemende vogelwerkgroepen vrij om te tellen waar en hoelang ze wilden. Hiervoor kon men kiezen uit trektellingen, gebiedstellingen (telling van alle vogels *in* een bepaald gebied) of excursies.

Hierdoor wordt het zoveel mogelijk vogelwerkgroepen makkelijk gemaakt om mee te doen. En dat is meteen ook één van de doelen van een dergelijke World Birdwatch: een evenement organiseren waaraan alle vogel,- en/of natuurliefhebbers kunnen meedoen om mensen enthousiast te maken voor de (internationale) bescherming van vogels en hun leefgebieden.

Doordat de verschillende deelnemers vaak op verschillende manieren hebben geteld geeft het een leuk doorkijkje naar het fenomeen 'vogeltrek' in Nederland, waarvan enkele resultaten in Hoofdstuk 6 worden gepresenteerd.

3 De voorbereidingen

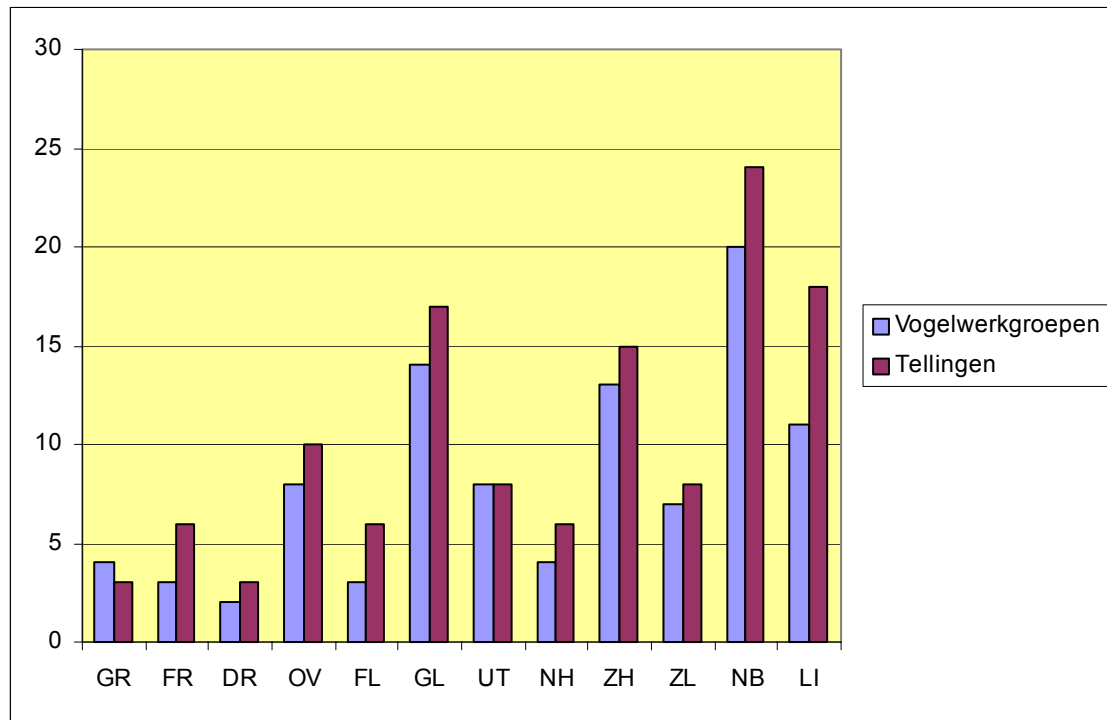
In april ontvingen alle vogelwerkgroepen van Nederland een eerste aankondigingsbrief voor de Euro Birdwatch 2005, gevolgd door een brief met aanmeldingsformulier. Al gauw bleek dat het aantal aanmeldingen dat van vorig jaar zou overtreffen, zonder dat hiervoor veel extra inspanningen (in de vorm van telefoontjes of mails) voor geleverd hoefden te worden. Wel is voor een aantal 'witte' gebieden geprobeerd deelnemers te vinden, wat goed lukte. Het lijkt er dus op dat de birdwatch inmiddels een ingeburgerd begrip is geworden in vogelend Nederland, zodat met recht van een 'najaarsklassieker' kan worden gesproken. Toch zijn 'nieuwe' deelnemers natuurlijk altijd meer dan welkom.

Tot slot kregen de deelnemende vogelwerkgroepen in september een brief met daarbij meer informatie over het evenement, telformulieren en een voorbeeld persbericht. Zelfs op het laatste moment (de dag van de birdwatch zelf) waren er trouwens, evenals vorig jaar, nog vogelwerkgroepen die zich aanmeldden.

Op de website van Vogelbescherming Nederland was vanaf half september een overzicht te zien van de deelnemende vogelwerkgroepen en hun activiteiten. In tegenstelling tot 2004 ging het hierbij niet om een stippenkaart maar een kaart waarbij per provincie kon worden doorgelinkt naar een andere pagina met informatie.

4 Deelnemende vogelwerkgroepen

In totaal hebben 98 vogelwerkgroepen meegedaan, meer nog dan in 2004. Deze deelnemende vogelwerkgroepen hebben samen 125 tellingen georganiseerd. Ook dat is beduidend meer dan vorig jaar. Voor een complete lijst van deze werkgroepen (en telgroepen) zie pagina 21.

Figuur 1. Aantal deelnemende vogelwerkgroepen en tellingen (per provincie) tijdens de Euro Birdwatch van 1 oktober 2005.

Net als vorig jaar waren de tellingen verspreid over het hele land te vinden. Ook in het noorden werd nu meer geteld dan in 2004, behalve op de eilanden. Als vanouds was (met name het oosten van) Noord-Brabant 'oververtegenwoordigd' en deden ook het midden en oosten van het land erg goed mee (fig. 1). De kuststrook (behalve Zeeland) bleef daarbij een beetje achter, vooral vergeleken met vorig jaar. Daarnaast zijn er weer enkele, meer 'professionele', telposten bereid gevonden mee te doen.

Vogelwerkgroep Koudekerk/Hazerswoude e.o. in De Wilck, Benthuizen, Zuid-Holland.

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. Hier is de Jeugdvogelwerkgroep van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg aan het werk.

5 Ondertussen, in Zeist

De hele dag werden alle deelnemende vogelwerkgroepen telefonisch 'lastig gevallen' vanuit het kantoor van Vogelbescherming Nederland in Zeist.

Hierbij werden natuurlijk de aantallen getelde vogels en soorten genoteerd maar ook zaken als bijzondere waarnemingen en leuke anekdotes. Van ongeveer 11 tot 19 uur stonden onze telefoons roodgloeiend want er werden door negen medewerkers (zie ook pag. 21) honderden telefoontjes gepleegd. Tijd om even een pauze te nemen was er nauwelijks, en de lunch werd tussen de bedrijven door genuttigd. Hoewel niet te vergelijken met de inspanningen in het veld, mogen we toch zeggen dat ook in Zeist hard gewerkt wordt op zo'n dag.

De resultaten werden nog diezelfde dag doorgegeven aan de coördinerende BirdLife-partner in Turkije, die de gegevens uit Europa verzamelde. Van deze Europese gegevens werd een verslag voor de pers gemaakt. Ook de Nederlandse pers werd meteen bestookt met de eerste resultaten (zie hoofdstuk 8).

De aan het Veluwemeer gelegen telpost 'Polsmaten' van Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe.

6 De trek

In dit hoofdstuk zal het ornithologische deel van de Euro Birdwatch 2005 worden besproken, aan de hand van de getelde aantallen. Want hoewel het een evenement is waarbij het meedoen belangrijker is dan het resultaat, is het in feite een soort simultaantelling. Daardoor geven de getelde aantallen en vastgestelde soorten een goed beeld van een gemiddelde vogeltrekdag in het najaar, in Nederland. Ook bevestigt het nog eens het feit dat Nederland een belangrijke schakel is op een internationale trekbaan, de zogenaamde 'East Atlantic Flyway' van Noord-Europa tot ver in Afrika.

6.1 Het weer

Konden we voorgaande jaar nog uitermate tevreden zijn over het zonnige weer, in de aanloop naar 1 oktober 2005 zag de weersverwachting er dramatisch uit. Uiteindelijk viel het nog enigszins mee, maar de opklaringen die in de loop van de ochtend vanuit het westen optraden waren te laat om het alsnog een goede trekdag te laten worden. Toen wij vanuit Zeist begonnen de vogelwerkgroepen te bellen scheen hier de zon, terwijl we vaak vogelaars spraken die onder minder ideale omstandigheden hun bijdrage leverden.

Vorig jaar werd hier nog in het zonnetje geteld... Vogelwerkgroep IVN- Roermond op telpost bij Ohé en Laak, Limburg.

Vooraf in de (zuid-)oostelijke helft van het land bleef het namelijk nog langdurig bewolkt en druilerig. Hierdoor gaven enkele vogelwerkgroepen er op een gegeven moment toch de brui aan, want de meeste trekvogels laten zich dan niet (of nauwelijks) zien. Het was daarentegen zacht weer met temperaturen tot ruim 17° C. Het weer is natuurlijk een belangrijke factor tijdens de birdwatch, zowel voor de vogels als de vogelaars. Daarom zullen deze omstandigheden in dit verslag nog vaak de revue passeren, vooral bij de soortbesprekingen.

Tenslotte is de foto op de omslag niet zomaar gekozen. Deze keuze is wel degelijk geïnspireerd op de afgelopen Euro Birdwatch. Ten eerste staat zo'n groep Spreeuwen, die de slaapplek verlaten, symbool voor dit evenement en daarnaast is te zien dat de zon toch ook door de wolken breekt.

Op telpost 'Ons Bakske' was de Vogelwacht Uden e.o. op alles voorbereid.

6.2 Samenvatting getelde aantallen

Op 1 oktober 2005 zijn in Nederland in totaal 355.836 vogels geteld, verdeeld over 201 soorten. Een vergelijking met voorgaande Word Birdwatch-resultaten is te vinden in tabel 1.

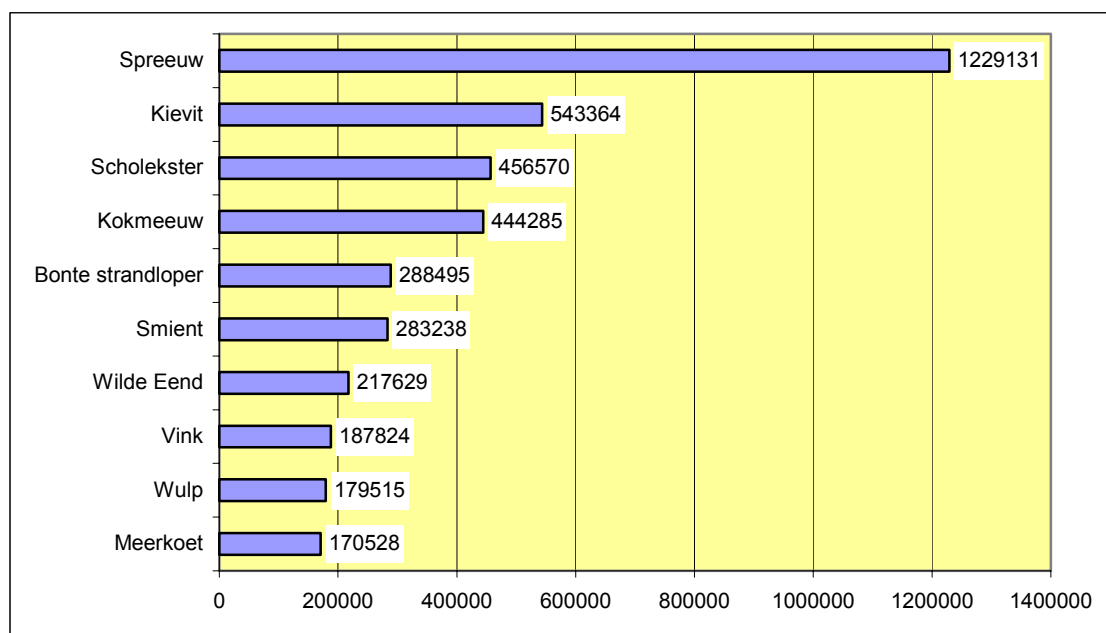
	Totaal	Aantal soorten	Aantal telposten	Gem. aantal vogels per telpost
2005	355.836	201	125	2.847
2004	521.072	209	110	4.437
2003	189.955	166	70	2.714
2001	152.592	143	65	2.348
1999	91.249	132	70	1.304
1996	624.723	202	139	4.494
1989	504.359	212	183	2.756

Tabel 1. De belangrijkste aantallen van de laatste Birdwatch-evenementen.

De Euro Birdwatch van 2005 is methodologisch gezien nog het beste te vergelijken met die van 2004, 2003 en 1996. Wat de aantallen betreft blijkt de afgelopen birdwatch dan een goede telling geweest te zijn, met veel deelnemende vogelwerkgroepen (en daardoor veel bezette telposten), een redelijk aantal soorten en toch (relatief) veel getelde vogels. Als het weer op 1 oktober 2005 beter was geweest, was het ongetwijfeld in alle opzichten een top-dag geworden.

6.3 Door de jaren heen

Het is natuurlijk aardig eens resultaten van alle jaargangen met elkaar te vergelijken. Helaas hebben we niet de beschikking over alle getallen. Van het merendeel van de jaargangen (1989, 1993, 1999, 2001, 2003, 2004 en 2005) hebben we de totalen per soort, van 1996 en 1998 alleen resp. Top Twintig en Top Tien. Van 1994 en 1997 weten we alleen het totale aantal getelde vogels. Met al deze getallen kunnen we een 'eeuwige' Top Tien samenstellen:

Figuur 2. De 'eeuwige' Top Tien van 1989-2005.

Om te beginnen zijn er tijdens deze elf birdwatches in totaal 6.805.375 vogels geteld in Nederland! Hierbij moet worden opgemerkt dat in 1993 een poging is ondernomen alle in Nederland aanwezige (incl.trekkende) vogels te tellen, waarbij men op 3.656.655 vogels uitkwam (53% van bovengenoemd totaal!). Vanzelfsprekend beïnvloedden de aantallen uit 1993 de soortensamenstelling van de 'eeuwige' Top Tien (fig. 2). Al werden bijvoorbeeld in 1993 relatief weinig Vinken geteld. Deze soort dankt zijn notering dan ook vooral aan het sterke optreden in 2003 en 2004. Voor de Wulp geldt dat voor de grote aantallen die (naast 1993) in 1996 werden vastgesteld.

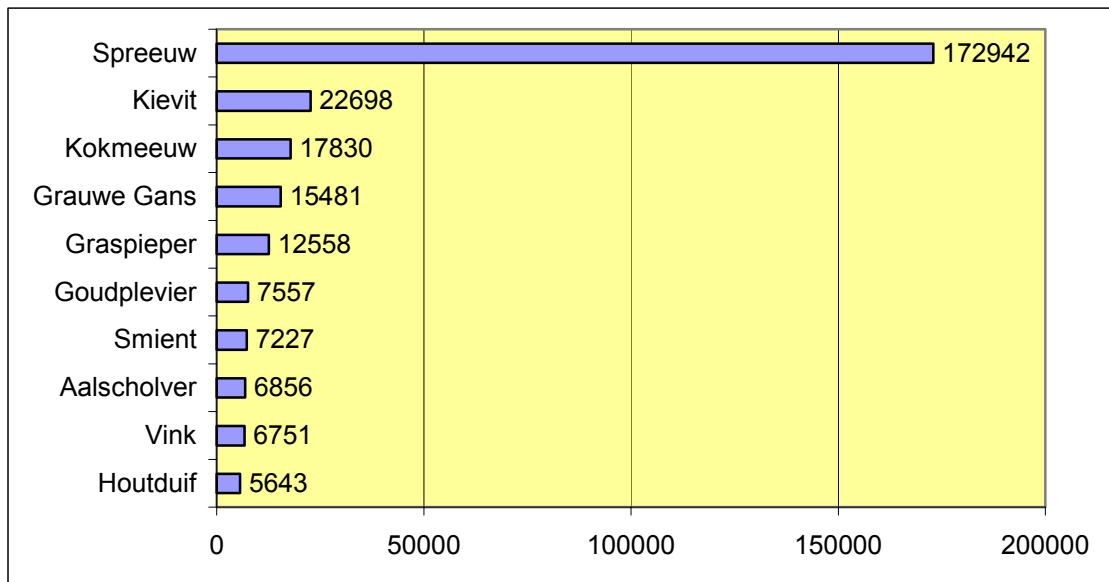
Het zal niemand verbazen dat de Spreeuw er met kop en schouders bovenuit steekt (18% van het totaal). Ook hier is de invloed van 1993 merkbaar; in dat jaar werd 36% van het totale aantal Spreeuwen geteld (444.239). Andere goede jaren voor deze soort waren 1989 (21% van totaal aantal Spreeuwen) en ook 2005 met 13% (zie ook 6.4).

Al verschilt de volgorde van de soorten in dit lijstje, het soortenspectrum vertoont opvallende overeenkomsten met de Top Tien van 2005 (zie ook fig. 3).

Naast het 1993-effect ligt dat aan de birdwatches waarbij ook pleisterende vogels werden geteld (in het geval van de steltlopers; met name in het Waddengebied), zoals die van 2004 en 1996. Aan de andere kant wordt hiermee het belang van Nederland voor (water)vogels nog eens onderstreept.

6.4 De Top 10 van 2005 nader bekeken

Figuur 3 geeft de samenstelling van de gebruikelijke Top Tien weer, zoals in 2005 geteld. Natuurlijk bezet de Spreeuw ook hier weer de topospositie. Op meer dan gepaste afstand volgen gebruikelijke soorten als Kievit en Kokmeeuw. Toch ziet deze Top Tien er anders uit in 2004 (zie Ottens 2004).

Figuur 3. Top Tien van de meest getelde soorten tijdens de Euro Birdwatch 2005.

Eigenlijk was er in 2005 (ten opzichte van vorig jaar) namelijk sprake van een 'normale' Top Tien. Typische trekvogelsoorten als Boerenzwaluw (met 4760 toch dicht tegen de eerste tien aan), lijsterachtigen en verschillende roofvogels lieten het echter (waarschijnlijk door het slechte trekweer) afweten (zie ook 6.6).

1 Spreeuw

Ondanks de weersomstandigheden toch weer nummer 1. Waarschijnlijk trekken Spreeuwen zich toch niet zoveel van het weer aan. De Natuur- en Vogelwacht De Alblasserwaard telde de meeste Spreeuwen, 55.406, het leeuwendeel hiervan al tijdens het eerste teluur. Waarschijnlijk ging het hier dus om een slaappleaats die massaal leegliep. Ook de tellers van VWG De Hop, op telpost Zuidveld, Groningen hadden een goede Spreeuwendag (27.893), evenals telgroep Ketelbrug (17.560). Landelijk gezien werd de beste Spreeuwentrek pas tijdens het mooie weer van de laatste week van oktober vastgesteld.

Overigens stond deze soort ook Europa-wijd in de Top 3 van de meest getelde soorten tijdens de Euro Birdwatch 2005.

2 Kievit

Evenals in 2004 is ook de Kievit weer in de Top Tien te vinden. Doordat er niet op de Waddeneilanden werd geteld (en dus Bonte Strandloper niet in de Top Tien stond) en doordat de trek van Graspieper en Vink tegenviel, nu dus op de tweede plaats. Ook in de 'eeuwige' Top Tien bezet de soort deze positie ook (zie fig. 1), vooral door de 378.760 vogels die in 1993 werden geteld. Een ander goed jaar was 1996, ook al een jaar waarin naast trekvogels ook pleisterende vogels werden geteld.

Tijdens de Euro Birdwatch van 2005 concentreerde de trek zich over een relatief breed front dat uitstrekke van de Friese IJsselmeerkust (telpost Laaxum), via de IJmeerdijk tot in de Dordtse Biesbosch en oostelijk Noord-Brabant. Daarbuiten werden nauwelijks aantallen van betekenis geteld. Ook voor deze soort geldt dat de grootste aantallen trekkers in de laatste week van oktober werden opgemerkt.

3 Kokmeeuw

Deze soort heeft zijn plek o.a. te danken aan een bescheiden trekpiek die in de eerste dagen van oktober plaatsvond. Tijdens de birdwatch was dit merkbaar langs de (Zuid-)Limburgse Maas. In dat laatste gebied werden door de Vogelwacht Limburg (verspreid over zeven telposten) zo'n 6.130 Kokmeeuwen geteld. Iets noordelijker was de VWG IVN- Roermond actief en zij telden 3.317 Kokmeeuwen. Mogelijk betreft het hier deels dubbeltellingen van vogels op slaaptrek.

De rest van de Kokmeeuwen werd verspreid over het land waargenomen, met nog 2.158 exemplaren tijdens akkervogeltellingen van Avifauna Groningen (zie 6.5).

4 Grauwe Gans

Grauwe Ganzen werden voornamelijk pleisterend geteld. In bekende gebieden als de polders rond de Dollard (Avifauna Groningen; 2.608 vogels), de polders van de Ronde Venen (VWG IVN- de Ronde Venen; 1.763) en het Verdrongen Land van Saeftinghe (VWG De Steltkluut; 880) en her en der in het rivierengebied (Maas bij Macharen, VWG IVN- Oss; 1.013) werden de grootste aantallen vastgesteld.

Vanaf eind september arriveren in Nederland de eerste wintergasten uit Scandinavië. De eerste duidelijke trek golf vond in 2005 rond half oktober plaats.

5 Graspieper

Het aantal getelde Graspiepers valt in het niet vergeleken met vorig jaar, toen er 53.980 werden opgemerkt. Dit heeft veel met het weer te maken. Toch werd er op 1 oktober, vooral langs de kust, redelijke Graspiepertrek gemeld. Doordat er dit jaar minder vogelwerkgroepen en telposten in de kuststreek mee hebben gedaan aan de birdwatch, heeft ons dit waarschijnlijk de nodige aantallen gekost. De grootste aantallen werden op de volgende telposten vastgesteld: 1.205 (Telgroep De Horde, langs de Lek bij Lopik, Utrecht), 1.014 (VWG IVN- Oisterwijk), 951 (VWG Den Haag), 847 (VWG Schouwen-Duiveland), 769 (VWG IVN- Ede), 617 (Natuur- en Vogelwacht De Alblasserwaard) en VWG De Steltkluut (604).

6 Goudplevier

Het grootste deel van de getelde aantallen van deze steltloper heeft betrekking op pleisterende vogels. Zo telde Avifauna Groningen 4.217 Goudplevieren tijdens tellingen van akkervogels in Noordoost-Groningen (55% van het landelijke totaal!). Toch werden ook trekkers waargenomen; o.a. VWG De Steltkluut telde 770 vogels (tussen 9 en 12 uur) op een telpost in het Verdrongen Land van Saeftinghe en werden er op telpost Ketelbrug 123 ex. geteld. Ondanks dat de piek van de Goudplevierentrek doorgaans eind oktober/ begin november plaatsvindt, is dit al het vierde achtereenvolgende jaar waarin de ze soort in de Top Tien is te vinden.

Zoals al in 2004 werd opgemerkt is een verklaring hiervoor dat lokale verplaatsingen regelmatig worden genoteerd als trekbewegingen (Ottens 2004). In 2005 waren het echter voornamelijk de pleisterende vogels die voor deze positie hebben gezorgd.

7 Smient

Evenals de voorgaande birdwatch viel dit evenement weer tijdens een trekpiek van Smienten. Deze was echter duidelijk minder uitgesproken dan in 2004, toen het de eerste massale aankomst van deze eenden betrof. Dit laatste was in Nederland vooral eind oktober 2005 merkbaar. Natuurlijk worden trekvogels tijdens de Euro Birdwatch aangevuld met pleisterende Smienten, vandaar de notering in de Top Tien. Toch werd maar de helft van het aantal van vorig jaar gehaald, toen de soort een 8e positie bereikte. VWG IVN- Ede telde de grootste aantallen (1.250), gevolgd door Natuur- en Vogelwacht De Alblasserwaard (903), VWG Koudekerk/Hazerswoude (630) en VWG Stad en Ambt Doesborgh (563).

8 Aalscholver

Ook deze soort heeft een vergelijkbare plaatsing als in 2004 en ook toen werd het dubbele aantal geteld van dat in 2005. De grootste aantallen trekkende Aalscholers werden door zeven telposten langs de Maas (Vogelwacht Limburg) geteld (800), Telgroep de Horde telde er 477, terwijl de VWG IVN- Oisterwijk 456 Aalscholers noteerde.

9 Vink

Werden in 2004 nog enorme aantallen Vinken geteld (56,841), passeerde dit jaar een fractie daarvan. Evenals bij (bijvoorbeeld) de Graspieper hebben de weersomstandigheden hier ongetwijfeld aan ten grondslag gelegen. Vooral wanneer men bedenkt dat op 29 september zo'n 172.000 vinken uit Falsterbo, Zweden, waren vertrokken, vallen de aantallen tijdens de birdwatch tegen. Waarschijnlijk hebben deze vogels de doortrek nog even uitgesteld, want in de periode 8-13 oktober en ook weer in de laatste week van oktober 2005 werden honderdduizenden Vinken geteld op trek, vooral langs de Zuid-Hollandse kust. Tijdens de Euro Birdwatch 2005 werden de meeste Vinken op de volgende plekken geteld: 865 (VWG De Haeselaer), 739 (Vogelwacht Limburg), 440 (VWG 't Gooi) en 376 (VWG De Hop). Overigens was de Vink in heel Europa de, op twee na, meest getelde soort.

10 Houtduif

Ondanks de westelijke wind behaalde de Houtduif toch een notering in de top, met ruim twee keer zoveel vogels als in 2004. Mogelijk zijn ook plaatselijke verplaatsingen meegeteld, want landelijk gezien werden de grootste aantallen afgelopen najaar pas half (maar vooral eind) oktober geteld. Desondanks waren er enkele telposten met indrukwekkende aantallen Houtduiven: VWG IVN- Oisterwijk telde er 428, Avifauna Groningen 548, VWG 't Gooi 571, A Rocha Nederland 595 en de Vereniging voor Bescherming van Weidevogels telde er bij de Sterrenwacht Lattrop (Twente) maar liefst 783! Een duidelijk patroon komt echter niet naar voren.

6.5 Akkervogels tijdens de Euro Birdwatch 2005

Ook in Nederland zitten de akkervogels in de hoek waar de klappen vallen. Van de 21 soorten die (t.o.v. de Rode Lijst 1994) 'nieuw' zijn voor de Rode Lijst 2004 behoort een deel tot de typische akkervogels, zoals Graspieper, Veldleeuwerik, Gele Kikwstaart en Patrijs (Vogelbescherming Nederland & SOVON Vogelonderzoek Nederland 2004). Deze soorten waren niet lang geleden nog algemene verschijningen in het boerenland.

Zoals gezegd, was het thema voor deze birdwatch de 'Farming for life'-campagne van BirdLife International. Voor de Euro Birdwatch is dit een lastig te integreren onderwerp. Toch wil ik in dit verslag graag de akkervogels onder de getelde soorten er even uitlichten. Dit gebeurt grotendeels aan de hand van de gegevens van Avifauna Groningen en de Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief die een akkervogeltelling organiseerden in akkergebieden van Noordoost-Groningen.

Hier werden door 23 tellers (in twee- of drietallen) zo'n 20.000 ha. (!) akkerland bezocht. Gezien de opkomst van de tellers, de samenwerking van twee vogelwerkgroepen, de grote geografische dekking en de gescoorde aantallen was het een succes. Het weer werkte niet erg mee. Pas na 10.00 - 10.30 uur werd het droog en klaarde het wat op: toen namen de getelde aantallen fors toe.

Naast akkergebieden werden deels ook stukken kwelder en een stukje aangrenzende polder in Duitsland geteld. Dit hele gebied wordt ook gebruikt voor de bescherming van Grauwe Kiekendieven en tevens voor de wintertelling van de muizeneters door de Werkgroep. Alle soorten werden in deze gebieden steekproefsgewijs geteld en deze aantallen zullen worden vergeleken met de landelijke totalen en daarmee in een breder kader worden geplaatst.

Van sommige soorten werden door Avifauna Groningen een belangrijk aandeel van het landelijke dagtotaal geteld. Dit geldt voor de eerder genoemde Goudplevieren (55%) maar ook voor Wulpen (34%), Kieviten (22%) en Grauwe Ganzen (17%).

Bij de zangvogels werden bijna de helft van alle Tapuiten door Avifauna Groningen geteld. De 340 Fraters die in Groningen aan het papier werden toevertrouwd, vertegenwoordigden zelfs de hele 'oogst' van de Euro Birdwatch 2005. Bij de getelde 527 Zwarte Kraaien ging het om een derde van het totaal.

Daarentegen vielen de aantallen waargenomen Veldleeuweriken en Graspiepers in NO-Groningen tegen (resp. 96 vogels op een totaal van 656 en 598: 11.376). Overigens stond ook hier de Spreeuw bovenaan met 8.178 exemplaren.

De Groninger akkergebieden zijn ook belangrijk voor roofvogels in het winterhalfjaar. Zo werden bijna driekwart van alle Blauwe Kiekendieven boven de Groninger akkers geteld en bijna een derde van alle Torenvalken. Ook Buizerds werden er veel waargenomen, ongeveer een kwart van het totaal. Daarnaast werden hier ook nog twee Smellekens, twee Slechtvalken en een Ruigpootbuizerd gezien.

Deze aantallen en soorten geven een beeld van akkervogelrijkdom van de akkers van NO-Groning het landelijk bolwerk van vele typische akkerbewoners. Een reden hiervoor is ten eerste dat er in 1992 een braakliggingsregeling werd ingevoerd vanuit de EU waar veel soorten van hebben geprofiteerd. Inmiddels is de landbouw verder geïntensifieerd maar o.a. door de aanleg van vele kilometers aan zogenaamde faunaranden en meerjarige braaklegging ontstaan nieuwe kansen voor o.a. de Veldleeuwerik. Wanneer deze, en andere (bijvoorbeeld het verbeteren van de situatie in overwinteringsgebieden) beschermingsmaatregelen op grote schaal worden toegepast in de rest van het land moet het lukken om de akkervogels voor Nederland te behouden.

6.6 Opvallende gebeurtenissen

Het meest opvallende was eigenlijk dat van sommige soorten (ondanks de weersomstandigheden) redelijk veel vogels werden geteld, terwijl andere het juist flink lieten afweten. Om met die eerste groep te beginnen valt het op dat met name verschillende soorten watervogels het goed hebben gedaan. Zo werden er beduidend meer Kluten (1.303) geteld dan in 2004 (280). En haalde Tafeleenden bijna de Top Tien met 4.713 exemplaren (2004: 614). Van Kuifeend, Wilde Eend en Knobbelzwaan werden vergelijkbaar (hoge) aantallen geteld als het voorgaande jaar.

Een andere discipline waar opvallende aantallen werden genoteerd was de **zeetrek**. Dankzij de strategische ligging fungeerde de befaamde zeetrekpost bij Westkapelle, Zeeland, vanzelfsprekend als groothandel. En door de straffe westenwind werden relatief grote aantallen zeevogels naar de kust 'geblazen'. De volgende soorten en aantallen spreken boekdelen (met tussen haakjes het totaal voor 1989, 1999 en 2001-2004, om dit te verduidelijken).

Jan van Gent: 368 (366), Kleine Jager: 22 (45), Grote Stern: 366 (701), Roodkeelduiker: 22 (6), Noordse Pijlstormvogel: 17 (0), Grauwe Pijlstormvogel: 21 (5), Vaal Stormvogeltje: 17 (4), vijf Middelste Jagers, twee Grote Jagers en een Kleinste Jager.

Veel Grote Sterns passeerden onze kust (foto: Arie Ouwerkerk).

De aantallen **roofvogels** vielen tegen, maar ook hier speelt het weer natuurlijk een grote rol, al kwamen op sommige telposten nog redelijke aantallen langs. Omdat de World Birdwatch van 2004 wat aantallen roofvogels betreft één van de betere in de serie was, worden bij de aantallen van 2005 worden tussen haakjes dan ook steeds de aantallen van het voorgaande jaar genoemd. Er werden 570 Buizerds (955) en 218 Sperwers (389) waargenomen. Daarnaast werden 46 Bruine Kiekendieven (75) en 24 Blauwe Kieken (12), maar 24 (deels pleisterende) Slechtvalken (41) en 15 Smellekens geteld (46) en 25 Boomvalken (45) doorgegeven. Erg leuk waren ook de acht Visarenden (zeven) en drie Wespendifieven (3) die werden genoteerd.

Ook deze jaargang werden weer de nodige **zeldzaamheden** waargenomen, een korte bloemlezing: een Roodhalsgans bevond zich langs de Maas bij Oss en een Sneeuwgans in de Hoeksche Waard, een Zwarte Ibis bij Nieuwkoop, twee Kwakken in resp. de Hoeksche Waard en bij Nieuwkoop, en werden twee Rosse Franjepoten gezien. Daarnaast nog drie Graszangers en een Zeearend. Zowel een Grote- als een Roodkeelpieper vlogen langs telpost de Vulkaan (VWG Den Haag) en een Bladkoning was op zoek naar bomen op Rottumeroog.

Op de telpost bij het Harderbroek zagen de tellers van VWG Oriolus een dergelijke 'vliegende deur' overvliegen (foto: Chris van Rijswijk).

Daarnaast werden er nog meer Grote Zilverreigers waargenomen dan in 2004, namelijk 95. Ook leuk zijn de 30 Krooneenden die door de Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe werden geteld op het Veluwemeer en 92 Casarca's. Van die laatste soort zal het merendeel een gekooide voorgeschiedenis hebben. Dat geldt zeker voor de 159 Halsbandparkieten (merendeel in Delft en Amsterdam) en de Heilige Ibis die werden waargenomen.

7 De dag in overig Europa

Behalve in Nederland werd ook in 34 andere Europese landen geteld in het kader van deze Euro Birdwatch. Voor het eerst deden landen als Servië en Montenegro, Azerbeidzjan en Armenië mee. Daarbij waren in heel Europa ongeveer 40.000 (!) tellers actief. Dit was het dubbele van het aantal vogelaars dat in 2004 meedeed.

Het land met de meeste deelnemers was Spanje, hier waren 22.500 (!) tellers actief. In Duitsland werden de meeste tellingen georganiseerd, namelijk 391, op een totaal van 1.427 Europese tellingen.

Zoals ook in 2004, werden de grootste aantallen weer in Zweden aan het papier toevertrouwd; er werden 788.620 vogels van maar liefst 259 (!) soorten geteld.

De Europese Top 3 zag er als volgt uit: 1. Spreeuw, 2. Meerkoet en 3. Vink.

Het internationale perspectief wordt duidelijker wanneer we de Top 3 van verschillende landen vergelijken met die van Nederland. Zo bestond die in Armenië uit 1. Kleine Torenvalk, 2. Kuifleeuwerik en 3. Roodvoorhoofdkanarie. In Turkije stond Kalanderleeuwerik op nummer 1, gevolgd door Kleine Kortteenleeuwerik en Bergkalanderleeuwerik. Getuige ook de waarnemingen van Zwartbuikzandhoenders is hier vooral in de steppes geteld.

In totaal werden in Europa ongeveer **drie miljoen** vogels geteld!

8 Persaandacht

Gedurende de dag deden wij verslag aan de landelijke en regionale pers, de eerste (voorlopige) aantallen waren op 1 oktober om 18.30 uur bekend.

Op de radio werden het Radio 1 journaal en radio 538 gehaald, en op zondag 2 oktober was er aandacht voor de Euro Birdwatch in VARA's Vroege Vogels. Ook was er belangstelling van regionale radio- en tv-zenders.

Verscheidene landelijke, maar vooral regionale, dagbladen schonken op maandag 3 oktober aandacht de World Birdwatch.

Ruim 60 plaatselijke en regionale kranten beschreven het evenement, vaak vrij uitgebreid. Bij verschillende telposten kwam in de loop van de dag een journalist op bezoek, waarbij sommige tellers uitgebreid werden geïnterviewd. Door de Euro Birdwatch hebben vele vogelwerkgroepen hun regionale zichtbaarheid kunnen vergroten. In dat opzicht was het evenement ook in 2005 weer een succes.

De krantenkoppen die de sfeer van de Euro Birdwatch 2005 het beste weergaven, waren o.a.: 'Regen beperkt zicht op vogels' (Woudklank), 'Vogelaars wachten op grote trek' (Gelderlander), 'Eindeloos blijven rond turen naar vogels' (Ommer Nieuws) en 'Vogels laten het zitten op teldag' (Leeuwarder Courant), maar ook: 'Opwinding over Casarca en Kleine Zilverreiger' (Deventer Dagblad) en 'Kijkje in de keuken van Losserse vogeltellers' (Dagblad Tubantia). Een krant die (de historie van) het gebeuren wel heel treffend weergaf was de Gooi- en Eemlander met als kop: 'Spreeuwen houden van vogeltellingen'!

9 Conclusie

In het vorige verslag werd de hoop uitgesproken dat Vogelbescherming Nederland jaarlijks aan de World- dan wel Euro Birdwatch zou meedoen. Het is namelijk duidelijk dat de vogelwerkgroepen van Nederland ieder jaar weer met veel enthousiasme erop uit trekken op de eerste zaterdag van oktober. Het gebeuren heeft zich inmiddels een vaste plek in de agenda's verworven. En dat willen we zo houden.

Het is natuurlijk moeilijk meetbaar hoeveel meer draagvlak voor natuur- en vogelbescherming het evenement oplevert, maar als de aandacht van de pers hier een indicatie van is dan zit het wel goed. Daarnaast laten de birdwatches steeds weer zien dat het in Nederland (en Europa) mogelijk is enorme vogels te tellen op een dag. Dat gegeven zal het grote publiek ook aanspreken en die verwondering is nu juist waar het om draait. Dat gevoel zal hopelijk leiden tot meer begrip voor de natuur en de noodzaak van het beschermen ervan.

Met de huidige formule kunnen we daarom nog jaren doorgaan, maar wellicht is het leuk en interessant om de birdwatch eens iets anders vorm te geven. Voor suggesties houden we ons wat dat betreft aanbevolen.

10 Verwijzingen

- Buurma, L. & Kluiters, J. 1989. 183 x 12 uur. Vogeltrek in Nederland. Zeist.
Fopma, A. 1996. Verslag van de European Birdwatch 1996. Zeist
Fopma, A. & Eggenhuizen, T. 2001. Trekvogels door het lint. Verslag van de World Birdwatch op 29 september 2001. Zeist.
Lensink, RL. 2000. Vogeltrek door weer en wind. World Birdwatch 1999. Zeist.
Lensink, RL. & Kwak, R. 1993. 500 x 8 uur. Vogels tellen in Nederland. Zeist.
LWVT & SOVON. 2002. Vogeltrek over Nederland. Haarlem.
Ottens, G. 2004. Tellen van Schier tot Cadzand. Verslag van de World Birdwatch in Nederland op 2 oktober 2004. Zeist.
Vogelbescherming Nederland & SOVON Vogelonderzoek Nederland. 2004. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Baarn.

Voor wie meer wil weten over recente vogeltrekgegevens in Nederland, kan de website www.trektellen.nl van harte worden aangeraden. Vele tel- en vogelwerkgroepen zijn inmiddels al bij deze site aangesloten, waardoor het tellen van vogeltrek de laatste een extra impuls heeft gekregen.

Dankwoord

Allereerst wil ik hierbij de honderden enthousiaste tellers (verenigd in de volgende vogelwerkgroepen en telgroepen) bedanken die op zaterdag 1 oktober mee hebben geholpen om van deze Euro Birdwatch een succes te maken:

A Rocha Nederland, Altenatuur, Avifauna Groningen, IVN Helden, Jeugdgroep Vogelwacht Utrecht, Madese Natuurvrienden, Natuur- en Vogelwacht Alblasserwaard, Natuur- en Vogelwacht Rotta, Natuur- en VWG De Krimpenerwaard, Natuur Tholen, Natuurbeschermingsorganisatie Gorredijk, Natuur-en Vogelwacht Dordrecht, Natuur-en Vogelwacht Dordrecht, Natuurvereniging 't Duumpje, Natuurwerkgroep De Reest, SSO VWG Ouderkerk, St. Werkgroep Grauwe Kiekendief, St. Vogelringstation Menork, Telgroep De Bloedberg, Telgroep De Horde, Telgroep Dwingelderveld, Telgroep Eemshaven, Telgroep Ketelbrug, Telgroep Laaxum, Telgroep Westkapelle, Ver. Bescherming Weidevogels en jong wild, Ver. Bescherming Weidevogels en jong wild, Ver. Bescherming Weidevogels en jong wild, Ver. Vogel-en Natuurbesch. Etten-Leur, Vereniging natuur-milieu Wijk bij Duurstede, Vogel- en natuurwacht Zuid-Flevoland, Vogel- en natuurwerkgroep Zundert, Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe, Vogelstudiegroep Rivierenland, Vogelwacht Borculo, Vogelwacht 'De Maasheggen', Vogelwacht Delft e.o., Vogelwacht Limburg, Vogelwacht Uden e.o., Vogelwacht Utrecht afd. Amersfoort, Vogelwacht Utrecht afd. De Bilt/ Zeist, Vogelwacht Utrecht afd. Nieuwgein/IJsselstein, VWG Amsterdam, VWG Arnhem, VWG Bathmen, VWG Castricum, VWG Culemborg, VWG De Bevelanden, VWG De Fuit, VWG De Haeselaar, VWG De Hop, VWG De IJsselstreek, VWG De Klamper, VWG De Kulert, VWG De Peel, VWG De Roerstreek, VWG De Steltkluut, VWG Den Haag, VWG Eibergen, VWG IVN- Baarlo/Maasbree, VWG IVN- De Maasvallei, VWG IVN- De Ronde Venen, VWG IVN- Ede, VWG IVN- Elsloo 'De Wouw', VWG IVN- Emmen e.o., VWG IVN- Land van Swentibold, VWG IVN- Nuenen, VWG IVN- Oirschot, VWG IVN- Oisterwijk, VWG IVN- Oss e.o., VWG IVN- Roermond, VWG IVN- 's Hertogenbosch, VWG IVN- Valkenswaard, VWG IVN- Vijlen/Vaals, VWG IVN-Nieuwkoop/Noorden, VWG KNNV- Apeldoorn e.o., VWG KNNV- Eindhoven, VWG KNNV- Roosendaal, VWG KNNV- Tilburg, VWG Koudekerk/Hazerswoude e.o., VWG Losser, VWG Midden-Brabant, VWG Midden-Overijssel, VWG Nijkerk, VWG Oost-Veluwe, VWG Ootmarsum, VWG Oriolus, VWG Ridderkerk en Barendrecht, VWG Rijk van Nijmegen, VWG Schouwen-Duiveland, VWG Stad en Ambt Doesborgh, VWG 't Gooi e.o., VWG 't Hökske, VWG Ut Vuggelke, VWG Ver. Natuur en Milieu De Vechtstreek, VWG Zoetermeer, VWG Zuid-Kennemerland, VWG Zuidoost-Achterhoek, VWG Zutphen, VWG Zwijndrechtse Waard, Weidevogelwerkgroep IVN- Doetinchem en de Westbrabantse Vogelwerkgroep.

Daarnaast waren de volgende personen en collega's onmisbaar in het totstandkomen van de World Birdwatch 2004 en dit verslag: Eray Çaglayan (Doğa Derneği), Johan Bos (Tekst in Uitvoering), Nicola Crockford (BirdLife International), pizzeria Al Capone's, Niels Kooyman (FotoNatura), Arie Ouwkerk, Chris van Rijwijk en Anne van der Zijpp (Avifauna Groningen).

Bij Vogelbescherming Nederland gaat het om: Marc Argeloo, Bernd de Bruijn, Gerald Derksen, José van Doorn, Barend van Gemerden, Pien Eekhout, Anna Kemp, Hans Krüse, Kees de Pater, Hans Peeters, Lars Soerink, Elise Vermoolen, Toon Voets (& José), Kim Wheeler en Monique Wisman.